

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ BAZI COĞRAFYA KAVRAMLARINA İLİŞKİN ALGILARININ METAFORLAR YOLUYLA ANALİZİ

Arş. Gör. M. Hanifi Şahin
Süleyman Demirel Üniversitesi
hanifisahin@sdu.edu.tr

Doç. Dr. Hüseyin Kaya
Süleyman Demirel Üniversitesi
huseyinkaya@sdu.edu.tr

Özet

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Coğrafya algılarının ne yönde olduğu ve bu algılarını hangi metaforlarla açıkladıklarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma desenlerine uygun olarak tasarlanan betimsel bir alan çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu 2015-2016 öğretim yılında Süleyman Demirel Üniversitesi ve Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilgiler Eğitimi lisans programında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmış ve araştırmaya 142 lisans öğrencisi dahil edilmiştir. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen "Coğrafya Kavramına Yönelik Öğrenci Metaforlar Anketi" ile toplanmıştır. İlgili alan yazın taranarak ve uzman görüşü alınarak oluşturulan anket 10 maddeden oluşmaktadır. Veriler içerik analizi teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre; öğretmen adayları 10 farklı Coğrafya kavramı ile ilgili 328 geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından 39 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının Coğrafya kavramlarına yönelik ürettikleri metaforlara bakıldığında jeomorfoloji ve coğrafi bilgi sistemlerine yönelik algılarının düşük olduğu gözlenmiştir. Diğer kavramlara ilişkin metafor üretmekte zorlanmadıkları gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Öğretmen Adayları, Coğrafya, Metafor.

ANALYSIS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES' PERCEPTIONS TOWARDS SOME GEOGRAPHIC CONCEPTS THROUGH METAPHORS

Abstract

This study is a descriptive study based on qualitative research designs prepared to analyse social studies teacher candidates' perceptions towards geography and with which metaphors they express their perceptions. The study group of the research is consisted of undergraduate students who are studying at Süleyman Demirel University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Geography in the 2015 – 2016 academic year. In determining the participants, criterion sampling method of non-random sampling of purposive sampling method was used, and 142 undergraduate students participated in the research. The research data was collected using "Student Metaphors Questionnaire Towards Geography Concept" which was developed by the researchers of this study. This questionnaire is consisted of 10 items based on expert opinions and relevant literature review. According to the findings of the research the teacher candidates produced 328 valid metaphors related to 10 different categories in the research. These metaphors were classified under 39 different conceptual categories in terms of their common features. When the teacher candidates' metaphors towards geography concept their perceptions towards geomorphology and Geographic Information Systems are at a lower level. They did not have difficulty in producing metaphors in other concepts related to geography.

Keywords: Socialstudies, Teacher candidates, Geography, Metaphor.

GİRİŞ

Metafor kelimesi, Yunanca “Metapherein” kelimesinden türemiştir. “Meta” değiştirmek “pherein” ise taşımak, anlamındadır (Levine, 2005). Metafor yeni bilgilerin daha önceden zihinde var olan eski bilgilerle benzerliklerini bularak ilişkiler kurmasını sağlayarak eski bilgilerin açıklanmasına yardım eder (Senemoğlu, 2007). Metaforlar olayların yorumlanmasında düşüncelerimize yön veren en önemli zihinsel yapılardan biridir. Metaforlar bireyin karmaşık yapıdaki soyut olguların, somut ve deneyime dayalı olgularla karşılaştırarak açıklamasını sağlayan zihinsel bir araçtır.(Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Semerci, 2007). Bu kapsamda metafor öğrencilerin soyut ve anlaşılması zor olan kavramları açıklanmasında kullanılan bir araçtır (Çelikten, 2006; Arslan ve Bayrakçı, 2006). Morgan (1998) ise metaforu; söylemi süsleyen söz sanatından çok daha fazla bir anlam ifade ettiğini belirterek dünyayı anlamamızı sağlayan *bir düşünme biçimi* ve *bir görme biçimi* anlamına geldiğini belirtmiştir.

Alanyazın incelendiğinde metafor çalışmaları oldukça fazla olduğunu söyleyebiliriz. Bu araştırmalara bakıldığında; Inbar (1996), Guerrero ve Villamil (2002), Botha (2009), Alger (2009), Shaw, Barry & Mahlios (2008), Forceville (2002), Keçe (2014), Bilgen, Şahin & Karatepe (2014), Dös (2010), Yılmaz, Göçen ve Yılmaz (2013), Geçit ve Gençer (2011), Saban (2004, 2008, 2009), Ünal ve Ünal (2010), Saban, Koçbeker & Saban (2006), Güvenli, İpek, Atasoy & Güvenli (2011), Töremen ve Dös (2009), Örucü (2012), Girmen (2007), Aydoğdu (2008), Aydın ve Eser Ünalı (2010), Kaya (2010, 2011), Arslan ve Bayrakçı (2006), Öztürk (2007), Cerit (2008) ve bu araştırmalara örnek verilebilir. Yapılan araştırmalar genel olarak; “öğretmen”, “öğrenci”, “köy”, “depresyon”, “dünya”, “bilgi”, “yönetici”, “turizm”, “matematik”, “tarih” “müfettiş”, “okul”, “rehber öğretmen”, “kültür” ve “şehir” gibi kavramlar kullanılarak katılımcıların bu konudaki algıları araştırılmıştır.

Alanyazın tarandığında Türkiye’de Coğrafya kavramıyla ilgili yapılan metafor çalışmalarının çok fazla olmadığı görülmektedir. Öztürk (2007); Sosyal Bilgiler, Sınıf ve Fen Bilgisi öğretmen adaylarına yönelik yaptığı çalışmada Öğretmen adaylarını Coğrafya algılarını belirlemeye yönelik metafor çalışması yapmıştır. Aydın ve Eser Ünalı (2010) ise Coğrafya öğretmen adaylarının “Coğrafya” kavramına yönelik algılarını belirlemeye yönelik metafor çalışması yapmışlardır. Geçit ve Gençer (2011), ise Sınıf öğretmenliği 1. Sınıf öğrencilerinin Coğrafya kavramına yönelik algılarını belirlemeye yönelik metafor çalışması yapmışlardır. Bu açıdan öğretmen adaylarının Coğrafya algıları metaforlar yolu ile belirlenmeye çalışılmıştır. Fakat yapılan bu çalışmada alan yazından farklı olarak araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak geliştirilen Coğrafya’ da en çok kullanılan 10 kavram belirlenerek öğretmen adaylarının bu kavramlar üzerinden Coğrafya algıları incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Coğrafya kavramlarına yönelik sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

- Öğretmen adayları Coğrafya kavramlarını açıklamada hangi metaforları kullanmaktadırlar?
- Öğretmen adaylarının Coğrafya kavramlarına yönelik kullandıkları metaforlar ortak özelliklerine göre hangi kategoriler altında toplanmaktadır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinde olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim günlük yaşamda farkında olduğumuz ama derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Patton, 2002; Yıldırım ve Şimşek, 2006). Nitel araştırmalarda karmaşık bilgilerin açıklanmasında kullanışlıdır (Schmitt, 2005).

Çalışma Grubu

Araştırma, 2015-2016 öğretim yılında Dumlupınar Üniversitesi ve Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi (1. 2. 3 ve 4. sınıf) Anabilim dallarında öğrenim gören toplam 142 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların belirlenmesinde seçkisiz olmayan amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından belirlenmiş ve

bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada katılımcılarda aranan ölçüt, Sosyal Bilgiler öğretmenliği (1. 2. 3 ve 4. sınıf) öğrencisi olmalarıdır. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarının kişisel özellikleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Kişisel Özellikleri

Demografik özellikler	N	%
Kadın	68	48
Erkek	74	52
Coğrafya dersinden aldıkları en son puan		
40-60	40	28
61-80	65	46
81-100	37	26
Toplam	142	100

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının 68’i (%48) kadın, 74’ü (%52) ise erkektir. Öğretmen adaylarının Coğrafya dersinden en son aldıkları puana bakıldığında katılımcıların 65’i (%46) 61-80 puan aralığındadır. Katılımcıların 40’ı (%28) 40-60 puan arasında, 37’sinin (%26) puanı ise 81-100 arasındadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmanın verileri araştırmacılar tarafından geliştirilen “Coğrafya Kavramlarına Yönelik Öğrenci Metaforları Anketi” ile toplanmıştır. İlgili alanyazın taraması yapıldıktan sonra geliştirilen ve iki bölümden oluşan ankette toplam 12 soru bulunmaktadır. Birinci bölümde 2 soru katılımcıların kişisel bilgilere yönelik (cinsiyet ve Coğrafya dersinden aldıkları en son puan) iken ikinci bölüm de ise 10 soru öğrencilerin Coğrafya kavramlarına yönelik algılarıyla ilgilidir. Veri toplama aracının geliştirilme sürecinde 3 Coğrafya Eğitimi uzmanının görüşleri alınmıştır. Alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda ankete son şekli verilerek maddelerin anlaşılabilirliği ve yanıtlama süresi gibi değişkenleri tespit etmek için 10 Sosyal Bilgiler öğretmen adayına uygulanmıştır. Ön uygulama sonucunda öğretmen adaylarının soruların anlaşılır olduğu ve yanıtlama süresinin 15 – 20 dakika sürdüğü gözlenmiştir. Katılımcılara Coğrafya ile ilgili belirlenen 10 kavramla ilgili (fizikî coğrafya, beşeri coğrafya, ekonomik coğrafya, jeomorfoloji, coğrafi bilgi sistemleri, kartografya, kültür coğrafyası, turizm coğrafyası, klimatoloji, hidrografya) kavramlarına yönelik algılarını tespit etmek amacıyla her biriyle ilgili bir metafor üretmeleri istenmiştir. Çalışmaya katılan öğretmen adaylarına örneğin “Ekonomik coğrafya . . . gibidir, çünkü . . .” cümlesini tamamlamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi ve betimsel analiz birlikte kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda betimsel analiz, çalışmada elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulmasıdır. İçerik analizi ise toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak, bu kavramların mantıklı bir şekilde düzenlenerek kategorilerin oluşturulması gerekmektedir. Kategoriler ayırt edici, objektif ve amaca uygun olması gerekmektedir (Bilgin, 2006).

Bir çalışmanın sonuçlarının inandırıcılığının sağlanmasında güvenilirlik çalışması yapılmalıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışmada da güvenilirlik analizleri çerçevesinde katılımcıların Coğrafya kavramına yönelik geliştirdikleri metaforların benzer içerikte olanlarının bir araya getirilerek kavramsal kategorilerin oluşturulmasında uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman kişinin sınıflandırmaları ile araştırmacı tarafından yapılan sınıflandırmalar karşılaştırılarak çalışmanın güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışmada Miles ve Huberman’ın (1994) formülü (Güvenirlik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı X 100) kullanılarak yapılan güvenilirlik analizi sonucunda yüzde 90 oranında bir tutarlılık olduğu tespit edilmiştir. Nitel çalışmalarda, uzman ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri tutarlılığın sağlanması çalışmanın güvenilirliği kanıtlamak için yeterlidir (Miles ve Huberman, 1994; Saban, 2009).

BULGULAR

Bu bölümde öğretmen adaylarının coğrafya öğretiminde kullanılan kavramlara ilişkin ne tür metaforlar geliştirdiklerine, bunların hangi kategoriler altında toplandığına, ulaşılan bulgulara ve bunlara dayalı yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 2: “Fiziksel Coğrafya” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Yeryüzü şekilleri (n:75), akarsu (n:14), yeryüzünde yaşam (n:20), toprak (n:6), tabiat ve doğa (n:27)	5

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen ilk kavram “fizikî coğrafya” olmuştur. Katılımcılar 40 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “yeryüzü şekilleri, akarsu, yeryüzünde yaşam, toprak, tabiat ve doğa” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda katılımcıların “fizikî coğrafya” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Fizikî coğrafya doğa gibidir. Çünkü doğada olup biten her şeyi araştır

Fizikî coğrafya tabiat gibidir. Çünkü doğanın bütün özelliklerini inceler

Fizikî coğrafya toprak gibidir. Çünkü bir ülkenin Dağı Bitki Örtüsü, İklimi vs. zenginliklerini belirtir. Toprak gibi genişir, önemli ve özeldir.

Tablo 3: “Beşeri Coğrafya” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Toplum (n:45), çeşitlilik (n:14), yaşam (n:11), çeşitlilik (n:13), sosyal ve ekonomik faaliyetler (n:59)	5

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen ikinci kavram “beşeri coğrafya” olmuştur. Katılımcılar 45 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “toplum, çeşitlilik, yaşam, çeşitlilik, sosyal ve ekonomik faaliyetler” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda katılımcıların “beşeri coğrafya” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Beşeri coğrafya nüfus gibidir. Çünkü nüfus bir bölgenin bütün sosyoekonomik yapısını etkiler.

Beşeri coğrafya çeşitlilik gibidir. Çünkü nüfus arttıkça her alanda çeşitlilik artar.

Beşeri coğrafya insan gibidir. Çünkü insan hayatın merkezindedir. Bu da insanın bütün canlılar arasında en önemli varlık olduğunu gösterir.

Tablo 4: “Ekonomik Coğrafya” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Toprak (n:17), teknoloji (n:12), yer şekilleri (n:10), coğrafi yaşam (n:9) fırsatların değerlendirilmesi (n:6), ekonomik faaliyetler (n:88)	6

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen üçüncü kavram “ekonomik coğrafya” olmuştur. Katılımcılar 40 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “toprak, teknoloji, yer şekilleri, coğrafi yaşam, fırsatların değerlendirilmesi, ekonomik faaliyetler” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda katılımcıların “ekonomik coğrafya” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Ekonomik coğrafya para gibidir. Çünkü paranın olmadığı yerde ekonomiden söz edilemez. Coğrafyada paranın kazanılmasında önemlidir.

Ekonomik coğrafya gelir gibidir. Çünkü Türkiye'nin üç tarafı denizlerle kaplıdır. Yani bulunduğu coğrafya itibariyle ticaret yolu üzerindedir. Bu Türkiye'ye ekonomisine büyük bir gelir sağlamaktadır.

Ekonomik coğrafya fırsatların değerlendirilmesi gibidir. Çünkü her coğrafyanın belli bir ekonomik faaliyeti vardır. Bunu değerlendiren parasını kazanır.

Tablo 5: “Jeomorfoloji (Yer Bilimi)” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Yeraltı faaliyetleri (n:104), yeryüzü şekilleri (n:38)	2

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen dördüncü kavram “jeomorfoloji (yer bilimi)” olmuştur. Katılımcılar 25 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “yeraltı faaliyetleri, yeryüzü şekilleri” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “jeomorfoloji (yer bilimi)” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Jeomorfoloji (yer bilimi) toprak gibidir. Çünkü toprağın yeryüzü faaliyetleri çerçevesinde oluşur.

Jeomorfoloji (yer bilimi) yer altı faaliyetleri gibidir. Çünkü yeryüzünün hani aşamalardan geçerek oluştuğu ve bu oluşumun devam edip etmediğini araştırır.

Jeomorfoloji (yer bilimi) levha gibidir. Çünkü yeraltında levhalar sürekli hareket halindedir. Bu da yeryüzünün şekillenmesine neden olmaktadır.

Tablo 6: “Coğrafi Bilgi Sistemleri” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Teknoloji (75), harita ve ölçek (n:21)	2

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen beşinci kavram “coğrafi bilgi sistemleri” olmuştur. Katılımcılar 20 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “teknoloji, harita ve ölçek” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “coğrafi bilgi sistemleri” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Coğrafi bilgi sistemleri harita gibidir. Çünkü yeryüzü şekillerini bize en gerçekçi verilerle sunar.

Coğrafi bilgi sistemleri teknoloji gibidir. Çünkü coğrafya eğitiminde CBS ile bir bölgenin birçok özelliklerini çok kısa bir zamanda öğrenme şansı buluyoruz.

Coğrafi bilgi sistemleri fotoğraf gibidir. Çünkü bu sistemle bir yörenin tüm faaliyetlerini bize rapor eder.

Tablo 7: “Kartografa (Harita Bilimi)” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Yer şekilleri (31), harita (n:29), yeryüzü (n:42), teknoloji (n:40)	4

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen altıncı kavram “kartografa” olmuştur. Katılımcılar 37 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “yer şekilleri, harita, yeryüzü, teknoloji” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “kartografa” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Kartografa harita gibidir. Çünkü insanların en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda yardıma koşan yer yön bulmamızı sağlar.

Kartografa harita gibidir. Çünkü harita kavramı ve haritanın işlevini bize anlatır.

Kartografa yer şekilleri gibidir. Çünkü haritalar yeryüzünün belli bir ölçek dâhilinde küçültülerek tanımlanmasını ifade eder.

Tablo 8: “Kültür Coğrafyası” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Toplumsal yapı (n:25), doğal yaşam (n:20), Anadolu ve medeniyet (n:23), kültürel çeşitlilik (50), tarihi ve doğal yerler (n:24)	5

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen bir diğer kavram “kültür coğrafyası” olmuştur. Katılımcılar 41 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “toplumsal yapı, doğal yaşam, Anadolu ve medeniyet, kültürel çeşitlilik, tarihi ve doğal yerler” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “kültür coğrafyası” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Kültür coğrafyası renklilik gibidir. Çünkü kültür içinde farklı renk ve desenleri barındırır. Zaten farklılık olmasa kültürden bahsetmek mümkün değil

Kültür coğrafyası zenginlik gibidir. Çünkü her toplumun yaşayış şekli kendine özgüdür. Bu bulunduğu topluma bir zenginlik katmaktadır.

Kültür coğrafyası medeniyet gibidir. Çünkü medeniyetlerin devamı arkalarında bıraktıkları kültürel değerlerle devam eder.

Tablo 9: “Turizm Coğrafyası” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Gelir kapısı (n:50), tatil yeri (n:45), turistik mekanlar (n:25), kültürel çeşitlilik (n:22)	4

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen bir diğer kavram “turizm coğrafyası” olmuştur. Katılımcılar 43 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “gelir kapısı, tatil yeri, turistik mekânlar, kültürel çeşitlilik” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “turizm coğrafyası” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Turizm coğrafyası turist gibidir. Çünkü insanlar tarihi ve doğal güzelliklere önem verirler. Bu özelliklere sahip yerlerde turistlerin uğrak yeridir.

Turizm coğrafyası bacasız fabrika gibidir. Çünkü turizm bütün topluma ciddi katkısı vardır. Hatta ülkelerin cari açıklarını bu gelirlerle kapatırlar.

Turizm coğrafyası Rusya ve Antalya gibidir. Çünkü turist denince akla ilk bunlar geliyor. Rusya'nın Antalya ekonomisine ciddi katkısı vardır.

Tablo 10: “Klimatoloji (İklim Bilgisi)” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Yeryüzü şekli (45), hava olayları (n:50), sosyal ve ekonomik yapı(n:47)	3

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen bir diğer kavram “klimatoloji (iklim bilgisi)” olmuştur. Katılımcılar 42 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “yeryüzü şekli, hava olayları, sosyal ve ekonomik yapı” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “klimatoloji (iklim bilgisi)” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Klimatoloji (iklim bilgisi) meteoroloji gibidir. Çünkü meteoroloji günlük hava olaylarını inceler. Bu sayede bir bölgenin iklimi hakkında bilgi sahibi olabiliriz

Klimatoloji (iklim bilgisi) değişken gibidir. Çünkü insanlar yaşadığı bölgenin iklim şartlarına göre şekil alırlar. Yani iklim değiştikçe insanların sosyal ve ekonomik şartlarına göre değişir.

Klimatoloji (iklim bilgisi) yaşam gibidir. Çünkü kişiler günlük faaliyetlerini genel olarak iklime göre ayarlarlar.

Tablo 11: “Hidrografya (Su Bilimi)” Kavramına Yönelik Geliştirilen Metaforlar ve Frekans Dağılımları

Metaforlar	f
Temizlik(n:40), sağlıklı yaşam (n:35), su ve su ürünleri (n:48), ekonomik gelir (n:19)	3

f: Kategorileştirilen metafor sayısı

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarına yöneltilen bir diğer kavram “hidrografya (su bilimi)” olmuştur. Katılımcılar 35 tane farklı metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar; “temizlik, sağlıklı yaşam, su ve su ürünleri, ekonomik gelir” kategorileri altında toplanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların “hidrografya (su bilimi)” kavramına yönelik görüşlerine yer verilmiştir.

Hidrografya (su bilimi) her şey gibidir. Çünkü su candır. Su olmadan hiçbir şey olmaz. Su hayatın devam etmesini sağlar.

Hidrografya (su bilimi) enerji gibidir. Çünkü su hem insanların hayatının devam etmesini sağladığı gibi ülkenin de enerji kaynaklarından biridir.

Hidrografya (su bilimi) toplum gibidir. Çünkü medeniyetler su etrafında gelişmiştir. Örnek olarak Nil Nehri’ni gösterebiliriz. Nil Nehri’nin etrafında birçok medeniyet gelişmiştir.

SONUÇ

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının Coğrafya derslerinde kullanılan kavramlara yönelik algılarının ne yönde olduğu ve bu algılarını hangi metaforları kullanarak açıkladıklarının incelendiği bu araştırmada ilk olarak fizikî coğrafya kavramı ile ilgili metaforlar incelenmiştir. Fizikî coğrafya ile ilgili öğretmen adaylarının geliştirdikleri metaforları 5 ayrı kategoride toplanmıştır. Bu kavramlara bakıldığında Türkiye’nin fizikî coğrafya özelliklerine göre metaforlar ürettikleri görülmüştür. Türkiye bulunduğu coğrafyada engebeli bir yapıya (yükselti, dağ, ova, plato ve akarsu sahaları) sahiptir. Bu nedenle öğretmen adaylarının “fizikî coğrafya” kavramına yönelik algıları buldukları coğrafyanın özelliklerine göre olduğu söylenebilir.

“Beşeri coğrafya” kavramına yönelik katılımcıların ürettikleri metaforlar 10 farklı kategoride toplanmıştır. Katılımcıların en çok “insan, insan faaliyetleri, ve kültür” kavramları ile açıkladıkları görülmüştür. Bu kapsamda katılımcılar beşeri coğrafyanın en önemli unsurunun insan olduğunu vurgulamışlardır. Katılımcılar toplumun sosyal ve ekonomik yapısının buldukları coğrafyaya göre değişebileceğini belirtmişlerdir. Katılımcılar “çeşitlilik” metaforu ile de toplumu oluşturan bireylerin farklı özellikleri üzerinde durulmuştur. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının “ekonomik coğrafya” kavramına yönelik algıları genel olarak “ticaret, para ve sanayi” kavramları ile açıkladıkları görülmüştür. Katılımcılar coğrafyanın ekonomik faaliyetler üzerinde etkili olduğunu vurgulayarak fırsatların değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Ekonominin gelişmesi içinde coğrafi şartların yanında bilgi teknolojilerinden de yararlanılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

Katılımcılar “jeomorfoloji (yerin yapısı)” ile ilgili ürettikleri metaforlar genel olarak yeryüzünü oluşumunda etkili olana iç kuvvetler üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Katılımcılar iç kuvvetlerin yeryüzünü şekillendirdiğini vurgulamışlardır. Bu konuda öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlara bakıldığında (lav, levha, volkanizma, maden, sıcak, fay hattı) jeomorfoloji ile ilgili algılarının zengin olduğu söylenebilir. Katılımcıların “coğrafi bilgi sistemleri” kavramına yönelik algılarının genel olarak “teknoloji, bilgisayar, harita” metaforları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Öğretmen adayları eğitimde teknolojinin kullanılması ile başarının artacağını vurgulamışlardır. Aynı zamanda eğitimde teknolojinin kullanılması ile eğitimin daha eğlenceli ve kalıcı olacağını belirtmişlerdir.

Katılımcıların “kartografya” (harita bilimi) kavramına yönelik algıları genel olarak “yer şekilleri, harita ölçek, navigasyon ve pusula” metaforları ile açıklamışlardır. Katılımcılar kartografyanın yeryüzünün fotoğrafını çektiğini bu da günlük hayatımızı kolaylaştırdığını vurgulamışlardır. “Ölçek” metaforu ile katılımcılar Dünya’nın her hangi bir yeri hakkında bilgiye kolaylıkla ulaşabildiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının kültürel coğrafya kavramını genel olarak “kültür, medeniyet, toplumsal yapı, zenginlik ve Anadolu” metaforları ile açıklamışlardır. Katılımcılar Anadolu’nun zengin bir kültüre sahip olduğunu vurgulayarak toplumun bu özelliğini

“aşure” metaforu ile açıklamışlardır. Katılımcılar kültürel coğrafyayı medeniyetlerin yaşadıkları bölgede sonradan gelecek toplumlara zengin bir kültürel miras bıraktıklarını belirtmişlerdir.

Öğretmen adaylarının “turizm coğrafyası” kavramına yönelik algılarına bakıldığında “ticaret, sanayi bacasız sanayi” metaforları turizmin ekonomik yönüne vurguladıkları gibi aynı zamanda “kültürel çeşitlilik” metaforu ile de turizmin kültürel etkilerini ön plana çıkardıkları görülmüştür. Bu konuda katılımcılar turizmin ülke ekonomisi açısından farklı sektörlerde önemli bir gelir kapısı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adayları “klimatoloji (iklim bilimi)” kavramına yönelik algılarına bakıldığında en çok ürettikleri kavramlar “iklim, Hava Meteoroloji, doğa ve yağış çeşitleri” metaforları ile açıklamışlardır. Katılımcılar genel olarak klimatolojiyi “hava olayları” olarak değerlendirmişlerdir. “İklim’ in” insanların ekonomik sağlık ve kültürel özelliklerini etkilediğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda iklimin bitki örtüsü ve toprak çeşitleri üzerinde etkisi olduğunu belirterek bu durumun insan yaşamını etkilediğini vurgulamışlardır. Öğretmen adayları hidrografiya kavramına yönelik algılarına bakıldığında genel olarak “su, temizlik, sağlıklı yaşam ve doğallık” gibi metaforları kullandıkları görülmektedir. Katılımcılar hidrografyanın insanların sağlığı açısından ele alan metaforlar ürettikleri gözlenmiştir. Katılımcılar “enerji” metaforu ile de hidrografiya’ nın ekonomik boyutuna dikkat çektikleri gözlenmiştir.

Sonuç olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarına 10 farklı coğrafya kavramı ile ilgili 328 geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından 39 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Öğretmen adaylarının coğrafya kavramlarına yönelik ürettikleri metaforlara bakıldığında jeomorfoloji ve Coğrafi bilgi sistemlerine yönelik algılarının düşük olduğu gözlenmiştir. Diğer kavramlara ilişkin metafor üretmekte zorlanmadıkları gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının Coğrafya’ dan aldıkları en son puanlara bakıldığında öğrencilerin Coğrafya dersinde başarılı oldukları söylenebilir.

KAYNAKÇA

Alger, C. (2009). Secondary teachers' conceptual metaphors of teaching and learning: Changes over the career span. *Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies*, 25(5), 743-751.

Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim*, 35(171), 100-108.

Aydın, F. ve Unaldı, U. E. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının “coğrafya” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 600-622.

Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar yardımıyla analizi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.

Bilgen, N., Şahin, M. H., & Karatepe, A. (2014). Analysis of vocational high school and vocational secondary school students' thoughts towards thermal tourism concept using metaphors. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(2), 80-87.

Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi: teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. *South African of Education*, 29, 431- 444.

Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.

Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 21, 269-283.

- Dös, İ. (2010). Aday öğretmenlerin müfettişlik kavramına ilişkin metafor algıları. *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*, 9(3).23.30
- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors. *Journal of Pragmatics*, 34, 1-14.
- Geçit, Y. ve Gençer, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize Üniversitesi Örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi* 23, 1-19
- Girmen, P. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları*. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Guerrero, M.C.M. ve Villamil, O.S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ELS teaching and learning. *Language Teaching Research*, 6(2), 95-120.
- Güveli, E., İpek, A. S., Atasoy, E. & Güveli, H. (2011). Sınıf öğretmeni adaylarının matematik kavramına yönelik metafor algıları. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education*, 2(2), 140-159.
- Inbar, D. (1996). The free educational prison: metaphors and images. *Educational Research*, 38(1), 77-92.
- Kaya, H. (2010) . Metaphors developed by secondary school students towards “earthquake” concept, *Educational Research and Reviews* , 712-718.
- Kaya H. (2011). The analysis of secondary education students’ perceptions towards “the world” concept, *World Applied Science Journal*, 190-196 .
- Keçe, M. (2014). Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının bazı tarih kavramlarına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 29(4), 143-156.
- Levine, P.M. (2005). *Metaphors and Images of Classrooms*. ERIC: EJ724893.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. CA: Sage Publications, Inc.
- Morgan G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. İstanbul: Mess Yayınları.
- Örücü, D. (2012). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin sınıfa ve sınıf yönetimine ilişkin metaforik bakışları: Karşılaştırmalı bir durum çalışması. *İlköğretim Online*, 11(2). 342-352.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal Bilgiler, Sınıf Ve Fen Bilgisi öğretmen adaylarının “coğrafya” kavramına yönelik metafor durumları. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 55-69.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip olduğu zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.

Saban, A., Koçbeker, B.N. & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 6(2), 461-522.

Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The Qualitative Report*, 10(2), 358-394.

Semerci, Ç. (2007). Program geliştirme kavramına ilişkin metaforlarla yeni ilköğretim programlarına farklı bir bakış. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(40), 125-140.

Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gönül Yayıncılık.

Shaw, D., Massengill, B. & Mahlios, M. (2008). Preservice teachers' metaphors of teaching in relation to literacy beliefs. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 14 (1), 35-50.

Töremen, F. ve Döş, İ. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin müfettişlik kavramına ilişkin metaforik algıları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice)*, 9(4), 1973-2012.

Ünal, A. ve Ünal, E. (2010). Öğretmen ve öğrencilerin rehber öğretmeni algılamalarına ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 919-945.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, F., Göçen, S., & Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: bir metaforik çalışma. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 9(1), 151-164.